

**LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJAS GODA LOCEKLIS
LATVIJAS REPUBLIKAS OFICIĀLĀ IZDEVUMA "LATVIJAS
VĒSTNESIS" ILGGADĒJAIS GALVENAIS REDAKTORS**

OSKARS GERTS

28.12.1940–24.03.2019

"Ir Latvijas darbs pēctecībā — pagātnē, tagadnē, nākotnē." Šos vārdus Oskars Gerts jeb šefs (kā viņu dēvējam mēs, "Latvijas Vēstneša" veidotāji, pretī saņemot nemainīgo uzrunu "kollēga") pirms divdesmit gadiem teica pie mūsu valsts pirmā oficiālā laikraksta "Valdības Vēstnesis" (1919–1940) redaktora Matīsa Ārona kapa. Tēze, kas visspilgtāk raksturo arī Oskara Gerta dzīvi un profesionālo darbību.

Esmu pateicīgs liktenim, ka man bija lemts vairākus gadu desmitus pazīt Oskaru Gertu. Bagātinoties profesionālajā meistarībā, gūt augstas raudzes morālās atziņas.

Mēs iepazīnāties vēl padomju okupācijas laikā Jūrmalā — Čehoslovākijas rūpniecības izstādes atklāšanā. Zinot, ka O. Gerts raksta grāmatu par Latvijas zinātnes vēstu-

ri, pavaicāju, kā sokas, un vecākais kolēģis man, līdz tam vien netieši pazīstamam, uzticēja rūgtuma pilnus vārdus — manuskripts bija izcenzēts atbilstoši padomju laika ideoloģiskajiem kanoniem. "Viņi grib iztēlot, ka zinātne Latvijā tika ieviesta ar padomju tankiem," skarbi noteica pazīstamais LKP CK laikraksta "Cīņa" žurnālists, un man šī īsā epizode izteica daudz gan par vecāko kolēģi, gan laiku, kurā vārdos neformulētas dvēseliskās vērtības bieži stāvēja pāri aizdomīgumam un bailēm no nodevības.

Atmodas laikā O. Gerts, izmantojot spēcīgos kompartijas laikraksta dokumentus, atrada Kārļa Ulmaņa trimdas un ieslodzījuma vietas Vorosilovskā un izpētīja mūsu prezidenta pēdējo mājokli pirms aresta un došanās mocekļa nāvē. Vorosilovskas cietums gan jau bija nojaukts, taču O. Gerts detalizēti aprakstīja tā atrašanās vietu. Viņš arī sameklēja kādreizējo Ordžonikidzes novada lauksaimniecības nodaļas priekšnieku Jevgēņiju Roni, ar kuru K. Ulmanis bija ticis īsi pirms arestēšanas 1941. gadā. 2010. gadā es šo publikāciju ("Cīņa", 1990. gada 26. aprīlī) izmantoju savā romānā "Ulmanis. Lielā Kārļa testaments" (Zvaigzne ABC, 2010).

1993. gada sākumā O. Gerts, nule nodibinātā valsts oficiālā laikraksta galvenais redaktors, mani uzaicināja uzņemties ārlietu virsredaktora pienākumus. Pirmajās sarunās viņš man arī koleģiāli atzinās, ka vēl nav pilnībā izlemts topošā laikraksta veidols. Taču bija skaidrs, ka valsts oficiālajā laikrakstā jābūt arī spēcīgai žurnālistikai, kas, stāvot pāri partiju cīņām, sniedz lasītājiem objektīvu

ainu par Latvijā notiekošo, dodot vielu pārdomām un pašu secinājumiem, īpašu prioritāti piešķirot patriotiskiem notikumiem un nacionālajām kultūras vērtībām. Meklējumu ceļu O. Gerts gāja droši, redaktora kabinetā varēja sastapt visdažādāko jomu gara darbiniekus. Mūsu vestibilā stāvēja no agrākajiem laikiem palikušas klavieres, un reiz pie tām muzicēja komponists Aleksandrs Kublinskis, lūdzot redaktora vērtējumu nule tapušai dziesmai. Laikraksta pirmajos numuros dažkārt tika atrasta vieta arī tautai mīļu, bet okupācijas gados skaustu dziesmu tekstiem un notīm.

Jau ar pirmajiem numuriem "Latvijas Vēstnesī" parādījās mākslas fotogrāfijas. Īpaši radoša izveidojās sadarbība ar izcilo fotomākslinieku Vilhelmu Mihailovski, kura 1999. gadā vainagojās ar 365 aizejošā gadsimta izskaņas dienu foto mirkļiem.

O. Gerta veikums galvenā redaktora amatā aprakstīts "Latvijas Vēstneša" nekrologā. Taču bija arī darbi, ko viņam lika veikt ne vairs amata pienākumi, bet dedzīgā latvieša sirds.

Galvenā redaktora kabinetā uz kamīna stāvēja maza puisēna fotogrāfija — Oskara zēnības liecība. Pirmo reizi to uzskatot, man sirdī iekrita zinātkārais skatiens, un četrpadsmit kopējā darba gados man atkal un atkal bija jāsecina, ka šefa būtībā ir saglabājusies fotogrāfijā redzamā puisēna zinātkāre. Īpašība, ko gadi un profesionālā pieredze bija apaugļojuši ar enciklopēdiskām zināšanām un misijas apziņu — saglabāt nacionālās kultūras dārgumus nākotnes latviešiem. Šīs idejas vārdā O. Gerts avīzes veidošanai piesaistīja arī pieredzējušus ārštata autorus no citām jomām. Viens no aktīvākajiem bija *Dr. Sigismunds Timšāns*, kuram šefs 1997. gadā uzticēja doties uz Austrāliju intervēt izcilo latviešu vēsturnieku Edgaru Dunsdorfu.

Kad redakcija pārcēlās uz jaunām telpām Bruņinieku ielā 36, O. Gerta rūpju lokā nonāca arī apsūbējušās jūgendstila pārles atjaunošana agrākajā mirdzumā. Nama cēlējs,

izcilais latviešu galdniekmeistars Mārtiņš Pa-gasts (1851–1923) dzīvokli, kurā tagad atrdās "Latvijas Vēstnesis", bija izrotājis ar unikāliem kokgriezumiem. Šim interjeram bija laimējies vairāk nekā daudzām citām ēkām, ko izdemolēja okupantu vandāļi. Pagasta mājā postīts nebija, bet pamatīgi nolaists gan. Vairākas nedēļas mūsu telpās diendienā strādāja restauratori, atdodot neglītajam pilēnam gulbja skaistumu.

Pēc O. Gerta iniciatīvas 1998. gadā tapa fundamentālais "Latvijas Vēstneša" izdevums "Triju Zvaigžņu gaismā", kura divos sējumos apkopoti dati un apraksti par Triju Zvaigžņu ordeņa lielvirsniekiem, komandieriem, virsniekiem un kavalieriem. Heraldika bija O. Gerta īpašā uzmanības lokā. Arī man to nācās izjust, kad mūsu Valsts prezidentu valsts vīzišu aprakstos šefs neapmierinājās ar pasniegtā ārvalsts ordeņa nosaukumu, bet pieprasīja arī katra ordeņa aprakstu. Dažkārt tas bija jāsaprot nerealī īsā laikā, jo avīzes drukāšanai jāsākas laikā. Atceros, īpašas mokas bija ar Guntim Ulmanim piešķirto Dānijas Karalistes Ziloņa ordeņa Krūšu zvaigznes aprakstu.

No kultūrvēsturiskā viedokļa grūti pārvērtējama O. Gerta ideja aicināt redakcijā Triju Zvaigžņu ordeņa saņēmējus — neformālai sarunai ar laikraksta veidotājiem. "Latvijas Vēstneša" zālē viesojušies Elza Radziņa, Alfrēds Jaunušāns, Eduards Pāvuls, Harijs Liepiņš, Andrejs Eglītis, Imants Ziedonis, Dāņu Kultūras institūta direktore Riki Helmsa... Mākslas vēsturnieki, teātra un literatūrzinātnieki daudz iegūtu, "Latvijas Vēstneša" komplektos izlasot šo dižgaru atklāsmju pie-rakstus. Man joprojām prātā Imanta Ziedoņa skarbie vārdi, ka "mūsu prese sistemātiski izskauž patriotismu" un Džemmas Skulmes teiktais par sajūtu, ka mūsu sabiedrībā, kā ķīmijā, notiek kādu agrāk sajauktu indīgu vielu lēnas, bīstamas reakcijas...

Prasīgs, nereti bargs pret darbinieku profesionālajiem pienākumiem, O. Gerts pārvērtās sadzīviskās situācijās. Būdam lielisks

stāstītājs, šefs mēdza labsirdīgi pajokot pats par savām dīvainībām. Reiz viņš smejojies atcerējās, kā, sūtot “Latvijas Vēstneša” pirmo numuru ar redakcijas žigulīti uz tipogrāfiju, pats gājis kājām — lai ietaupītu benzīnu...

Par skaistu tradīciju mums bija izvērtusies Oskara dienas svinēšana Gertu dārzā. Reiz man iegādījās uz svinībām ierasties pirmajam, un šefs stāstīdams ilgi vadāja mani starp paša stādītajām puķu un dārzenu dobēm, komentārus papildinot ar augu latīniskajiem nosaukumiem. Pēc tam paša gādātā egles mastā viņš uzvilka sarkanbaltsarkano karogu, mēs visi nodziedājām “Dievs, svēti Latviju”.

Saulainajā 30. marta dienā, atvadoties no Oskara Gerta, man nāca prātā 1999. gada 27. aprīlis, kad Rīgas Lielajos kapos atklājām piemiņas akmeni pirmskara oficiālā laikraksta “Valdības Vēstnesis” pirmā redaktora Matīsa Ārona atdusas vietā. Ceremonijā piedalījās Saeimas priekšsēdētāja biedrs Indulis Bērziņš, tobrīd parlamenta spēkera pienākumu pildītājs. Klāt bija kultūras un literatūras vēsturnieks Ojārs Zanders. Olga

Dreģe runāja dzejoļus, spēlēja Alnis Zaķis... “Katra nākamā paaudze stāv uz iepriekšējās paaudzes pleciem,” atklājot redakcijas pasūtīto pieminekli, teica Oskars Gerts. Šodien varam piebilst, ka *iet arī tālāk*: Matīss Ārons “Valdības Vēstnesi” vadīja astoņpadsmit gadus (1919–1937), Oskars Gerts — divdesmit (1992–2012).

Ja valdības oficiāla tagadējie vai nākotnes veidotāji, tagad jau elektroniskā formātā, iedomātos uzstādīt piemiņas akmeni savam galvenajam redaktoram viņa dzimtās puses kapsētā, tas varētu būt liels Zemgales laukakmens — tāds vislabāk atbilstu šefa fundamentālajam raksturam un latvieša mentalitātei. Uz šī akmens droši vien tiktu iegravēti Oskara Gerta mūža skaitļi un valsts oficiālā laikraksta vadībai veltītie gadi. Bet varētu būt arī pavisam īss uzraksts:

“OSKARS GERTS — GODAVĪRS”.

Jānis Ūdris,
rakstnieks,

“Latvijas Vēstneša” ārpolitikas redaktors
no 1993. līdz 2007. gadam

Atvadoties no Oskara Gerta

“Latvijas Vēstnesis” bija oficiālais valdības laikraksts, kas publicēja valdības lēmumus, jaunus likumus, svarīgus paziņojumus un citu oficiālu informāciju. Deviņdesmito gadu sākumā oficiālās informācijas apjoms bija liels, taču Oskars Gerts spēja atrast vietu arī Latvijas zinātnieku publikācijām — gan par zinātnes sasniegumiem, gan par valsts attīstību. Tas bija laiks, kad zinātnieku iespējas publicēt darbus bija ierobežotas, un arī zinātniskā darba iespējas kavēja līdzekļu trūkums. Sadarbība ar Oskara Gerta vadīto “Latvijas Vēstnesi” ne tikai atviegloja zinātnieku dzīvi, bet arī deva dokumentētu liecību par to, kā lielās pārmaiņas ietekmēja zinātni un par ko zinātnieki domāja laikā, kad notiekošā izpratne un jaunas zināšanas bija nepieciešamas vairāk kā jebkad. Par šo devumu Latvijas Zinātņu akadēmija pateicās Oskaram Gertam, ievēlot viņu par savu goda locekli. Akadēmisko pienākumu viņš godprātīgi pildīja līdz sava mūža beigām.

Sit tibi terra levis!
Latvijas Zinātņu akadēmija